

«А МИ ТЮЮ СТІЛЕЦЬКУЮ СЛАВУ ЗБЕРЕЖЕМО!»

110 років тому, 3 вересня 1914 року, Українські Січові Стрільці склали Військову присягу рідному Українському народові

Початок ХХ ст. для українців характеризується пробудженням національної свідомості. Національна свідомість лише тоді стає дієвим чинником національних дій. Споконвіків військова сила була основою прагнень українського народу здобути незалежність. Історія українського війська ХХ ст. свідчить, що при всіх більш-менш сприятливих умовах українці брали в руки зброю, творили власні військові формування з глибокою вірою, що лише збройна сила й могутність можуть стати фундаментом незалежності та соборності української нації та Української держави.

Легіон Українських Січових Стрільців (Легіон УСС) – українське добровольче військо формування у складі австро-угорської армії в роки Першої світової війни. Його утворенню передувало масове поширення в Галичині 1911–1914рр. військово-спортивного, т. зв. січово-стрілецького руху.

Відомо, що 28 червня 1914 р. у Львові відбувся січово-сокілський здвиг, присвячений 100-літтю від дня народження Т. Шевченка. Під звуки оркестру вулицями міста пройшов багатотисячний похід (парад) молодіжних організацій: «Сокіл» і «Січ». Попереду йшли сокілські та січові стрільці, яких населення вітало квітами та вигуками «Слава!». Особливе захоплення глядачів викликала демонстрація військових вправ, які продемонстрували озброєні відділи стрілецьких організацій на площі Сокола-Батка [1].

Через місяць почалася Перша світова війна. У роки Першої світової війни українці змушені були воювати брат проти брата – як на боці російської, так і на боці австрійської армії. 2 серпня 1914 р. була створена Головна Українська Рада (ГУР) – політичне об'єднання українських партій. Рада координувала політичну діяльність українців, а також опікувалася організацією військових частин. Було утворено Військову колегію у справі організації національного легіону – Українську Бойову Управу (УБУ), яка мала вирішувати військові питання. 6 серпня 1914 р. ГУР та УБУ видали маніфест до українського народу, в якому офіційно було проголошено утворення нової військової організації. Пролунав заклик до молоді вступати до лав легіону Українських Січових Стрільців. Рішення про організацію військових частин – ядра майбутньої національної армії – стало днем народження Січових Стрільців і, власне, відродженням Українських Збройних Сил.

В умовах бездержавності України єдиним прийнятним варіантом було створення збройного легіону у складі Австро-Угорської армії. Та оскільки формувався він за національною ознакою, це викликало до незвичного формування доволі прохолодне ставлення з боку австрійської влади [2].

Український підрозділ у складі австрійської армії було сформовано в серпні 1914 р. для збройного спротиву російській окупації краю. Основу легіону становили активісти довоєнного січового, сокілського і пластового руху, професори українських гімназій, студенти – ті, хто словом і багнетом намагалися відродити незалежну соборну Українську державу. Перед легіоном відкривалися чималі перспективи. Він мав стати зародком української армії.

Відтак, Австрія продовжувала ставитися до УСС неприхильно. Стрілецьтво дедалі більше переконувалось, що українську справу марно пов'язувати з інтересами Австрії

та з сумнівними успіхами її армії [3]. Вже під час формування легіону Українських Січових Стрільців проявилася подвійна політика австрійської влади. Уряд дав дозвіл на створення української військової частини, але практично не підтримував її організації. Такий стан справ спричинили багато австрійських урядників польської національності.

На збірні пункти зголосилося близько 28 тис. молоді. Однак австрійська влада, на словах вітаючи організацію національних військових формувань, з реальною допомогою не поспішала. Наприклад, для озброєння «усусів» Бойова Управа отримала лише тисячу гвинтівок системи Верндля, виробництва ХІХ ст., на один набій. Гвинтівки були зняті з озброєння австрійської армії ще 1888 р.. Сутужно було і з харчами.

Проблему становило скерування на фронт без військового вишколу, недостатньо підготованих і озброєних добровольців, що могло призвести до швидкої загибелі Січових Стрільців. Тільки рішучий протест команданта легіону отамана Т. Рожанковського зупинив злочинний план, за що позбувся своєї посади. Новим командантом легіону УСС було призначено поручника М. Галушинського, колишнього директора Рогатинської української гімназії.

Австрійська армія, розбита в перших боях росіянами, відступила на захід. Львівські сотні «усусів» 30 серпня були передислоковані до Стрия. (Стрий – місто у Львівській області, адміністративний центр Стрийського району і Стрийської міської громади). Там уже перебувало близько 10 тис. добровольців. Австрійське командування вимагало від Стрільців складання присяги на вірність цісарю та введення куренів УСС у бій. Добровольці відмовилися: «Ми йдемо виборювати незалежну Україну, а не боронити Австрію».

Австрійське командування обмежило чисельність легіону до двох тисяч стрільців. Лише після різких протестів українських політичних організацій Відень дозволив збільшити чисельність «усусів» до 2500 осіб. Фактично це була чисельність одного полку. У той же час поляки дістали можливість сформувати три бригади – сім полків піхоти і два полки уланів. Бойова Управа просила Міністерство війни відрядити зі складу австро-угорського війська сто старшин для укомплектування Легіону, однак прибуло тільки шість, згодом ще двадцять. Серед них були Д. Вітовський, С. Горук, В. Дідушок, Г. Косак та ін. [4].

3 вересня 1914 р. в Стрию січовики склали присягу Австро-Угорській імперії [5]. Та стрілецьтво склало й іншу, набагато важливішу, присягу рідному народові: «**Я, ..., Український Січовий Стрелець, присягаю українським князям, гетьманам, Запорізькій Січі, могилам і всій Україні, що вірно служитиму Рідному Красві, боронитиму його перед ворогом, воюватиму за честь української зброї до останньої краплини крові. Так мені, Господи Боже й Архангеле Михаїле, допоможіть. Амінь**» [6].

«Руський лев» на кокарді Українських січових стрільців.

Відомий український історик Б Якимович детально дослідив та описав перебування Січових Стрільців у Стрию [7]. 4 вересня, стрільці вже зранку прибули на вокзал. О сьомій вечора пролунав прощальний гудок паровоза і поїзд рушив. Так закінчився Стрийський період Легіону УСС, що тривав усього чотири доби, але, за визначенням Богдана Якимовича, – це «одна з вирішальних сторінок української військової історії».

Пам'ятний знак – меморіальна таблиця на приміщенні залізничного вокзалу, встановлена з ініціативи міської влади як повідомлення для гостей міста, що у 1914 р. в Стрию формувалася Легіон УСС, який вкрив себе безсмертною славою.

Українські Січові Стрільці брали участь у багатьох боях проти російських військ. Першим успіхом Легіону УСС була перемога на горі Маківці 29 квітня – 3 травня 1915 р. УСС мали велике значення для відновлення військових традицій, зростання українського патріотизму, утвердження військового українського однострою.

Варто нагадати, що у листопаді 1917 р. в Києві з українців, які тікали з російської армії та російського полону, було сформовано Галицько-Буковинський курінь Січових Стрільців (СС), який згодом розгорнуто в полк СС, а далі в корпус і групу СС, що були однією з найкращих формацій української армії. Очоловав київських Січових Стрільців полковник армії УНР Євген Коновалець, «Усусуси» зіграли важливу роль в подіях Української революції 1917–1921 років.

Після утворення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР) у листопаді 1918 р. Українські Січові Стрільці склали основу Української Галицької армії. Українські Січові Стрільці стали прообразом українського національного війська. Недарма, у час сьогодняшньої російсько-української

війни, такою популярною у світі є пісня УССів «Ой у лузі червона калина». У багатьох країнах світу лунає пророчо-переможне:

А ми тую червону калину підіймемо,

А ми нашу славу України, гей, гей, розвеселимо!

Минуло 110 років від створення Українського Січового Стрільцтва, яке стало на захист рідної землі. Залишилися могили та пам'ятні знаки, що їх поставили вдячні потомки. Стрий пам'ятає та гордиться, що саме тут формувалася легендарний Легіон УСС. У 1994 р. перший пам'ятний знак встановила Стрийська «Просвіта» в кінці вулиці Львівської (біля ВПУ № 35) на честь 80-річчя УСС. Напис гласить, що тут буде споруджено пам'ятник Легіону УСС.

Ще один пам'ятний знак встановлений у вересні 2004 р. біля центральної міської лікарні по вул. Дрогобицькій як свідчення, що тут неподалік 3 вересня 1914 р. присягнули на вірність Україні УСС. Напис: «На плацу лядверів 3 вересня 1914 р. прийняв присягу Легіон Українських Січових Стрільців».

У 2014 р. українське військо стало на захист своєї держави від зазіхань північно-східного сусіда. ЗСУ зупинили збройну агресію Російської Федерації на Сході України. 24 лютого 2022 р. розпочалося повномасштабне російське вторгнення. Серед оборонців України – особовий склад 223-го зенітного ракетного полку імені Українських Січових Стрільців (Указ Президента України № 416/2021 від 23.08.2021 р.), ПвК «Захід» ПС ЗСУ, який базується в Стрию.

Нарукавний знак 223 зенітного ракетного полку імені Українських Січових Стрільців. *Світлина з відкритих джерел.*

15 червня 2022 року полк відзначений почесною відзнакою «За мужність та відвагу». (Окрім воїнів зі Львівщини, відзначили ще 6 бригад з інших областей).

В Указі Президента України зазначено, що цю відзнаку вручено, щоб вшанувати мужність та героїзм особового складу військових частин Повітряних Сил Збройних Сил України, виявлених під час захисту державного суверенітету, незалежності, територіальної цілісності України, ведення бойових дій та виконання бойових завдань.

Сьогодні, у час російсько-української війни, маємо героїв-сучасників, яких знаємо, з якими товаришуємо, а також і тих, кого знали, кому були друзями, рідними, бабками чи дітьми. Новітні Герої – це не тільки військові, а й волонтери, цивільні громадяни, діячі, які багато зробили і роблять для захисту української державності. Віддати належне їхньому героїчному чину – моральний обов'язок українців. Живі Герої, а також рідні та близькі загиблих Героїв за волю України мають бачити з наших вчинків, що їхня жертва та жертва їхніх побратимів не була марною.

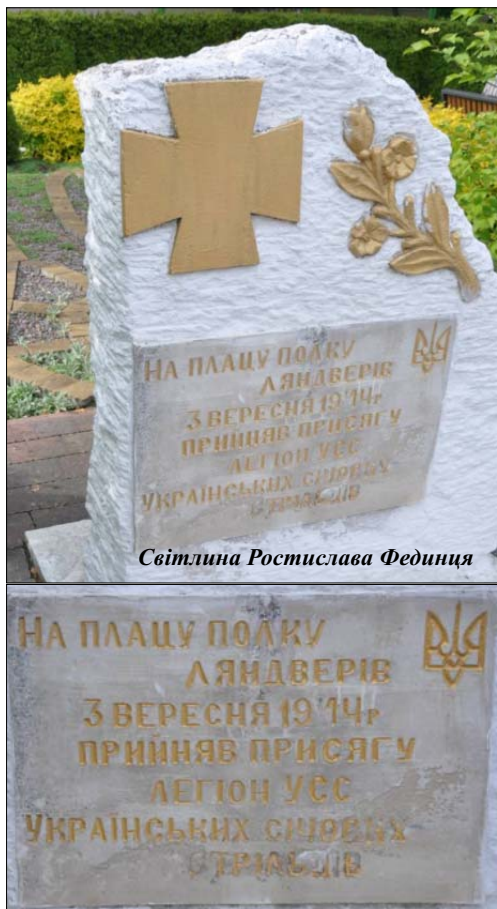
Пам'ятаймо та плекаймо пам'ять про Українських Січових Стрільців, які першими у ХХ ст. склали Військову присягу Українському народові, брали участь у численних боях проти військ Росії, яка і сьогодні веде загарбницьку війну проти України, зіграли важливу роль в становленні Української державності та її захисті.

Лише той народ, який пам'ятає та вшановує своїх національних героїв, має майбутнє. Шануймо своїх Героїв і дбаймо про наше військо! Слава Україні! Героям слава!

Петро КОСТЮК,
полковник, голова Львівської обласної організації СОУ

Примітки

1. Якимович Б. Збройні Сили України. – Львів: Інститут українознавства ім. Крип'якевича Національної академії наук України, «Просвіта», 1996. С. 74.
2. Костюк П. Код ідентичності. Мілітарні сторінки історії України і не тільки... – Львів: Універсум; Простір-М, 2018. С. 135 – 145.
3. Монолатій І. Українські легіонери: формування та бойовий шлях Українських січових стрільців 1914–1918 рр. – К.: Темпора, 2008. С. 29.
4. Там само.
5. Якимович Б. Збройні Сили України. С. 75.
6. Українські Січові Стрільці, 1914–1920 / За ред. Б. Гнаткевича. – Репринт. відтворення з вид. 1935 р. – Львів: Слово, 1991. С. 19.
7. Якимович Б. До початків відродження українського війська: Стрийська сторінка в історії Січових Стрільців // ПРОСАФВННМА: Історичні та філологічні розвідки. – Львів, 1998. С. 693–702.

Світлина Ростислава Фединця